

автономістські процеси еволюції / Тимошук О., Таран П. – Харків: Видавель СПДФ Вапнярчук Н. М., 2004. – 176 с.

4. Пашеня В. Н. Этнонациональное развитие в Крыму в первой половине XX века (1900-1945 гг.): Монография / Пашеня В. Н. – Симферополь, 2008. – 288 с.

5. Бочагов А. К. Милли-Фирка – национальная контрреволюция в Крыму. Очерк / Бочагов А. К. – Симферополь, 1930. – 117 с.

6. Крымскотатарское национальное движение. Т. 2. Документы, материалы, хроника / [сост. М. Н. Губагло, С. М. Червонная]. – М., 1992. – 339 с.

Статівка А. М.

*доктор юридичних наук, професор
кафедри земельного та аграрного права*

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ВІДМІННОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК ПРЕДМЕТА ЗЕМЕЛЬНОГО І АГРАРНОГО ПРАВА

Аграрна і її складова земельна реформа, яка проводиться в межах масштабних економічних, соціальних і ринкових перетворень в нашій державі, має інтенсивні зміни в розвитку як аграрного, так і земельного законодавства, становленню принципово нових в багатьох відношеннях галузей аграрного і земельного права. Останні покликані регулятивно впливати на розвиток сучасних земельних відносин.

Зміст земельних відносин залежить від видів і форм власності на землю, а також проведення в суспільстві політичних, економічних і соціальних перетворень, конкретних цілей і завдань аграрно-земельної політики.

При всій множині виконання землею економічних, соціальних та інших функцій її об'єктивні особливості передбачають необхідність координуючого правового регулювання відносин.

Особливості землі як природного об'єкта і природного ресурсу, значення економічних і соціальних функцій в забезпеченні життєдіяльності людей визначають існування особливої сфери земельних від-

носин. Останні потребують відповідного і належного правового регулювання.

Правове регулювання, наряду з земельним законодавством, передбачає також використання норм цивільного, екологічного, адміністративного, фінансового, податкового та інших галузей законодавства. Норми власне земельного законодавства формують галузь земельного права.

У відношеннях стосовно землі застосовуються різні форми та методи правового опосередкування. При цьому потреба в правовому регулюванні й забезпеченні упорядкування земельних відносин безперервно посилюється. Тому земля є об'єктом правових норм великої кількості галузей права. Отже, виникає цілий комплекс правовідносин пов'язаних з землею.

Нормами права визначається територія держави, державні кордони, форми власності на землю та ін. Наприклад, адміністративне право містить норми адміністративно-правової відповідальності із закріпленням різних складів земельних правопорушень, визначає санкції і процедуру їх застосування, а також містить принципи, які визначають основи управління земельним фондом.

Норми цивільного права застосовуються в регулюванні відносин власності на земельні ділянки, відносин землекористування та інших речових прав, зобов'язальних відносин, які виникають стосовно земельних ділянок або земельних прав. Наприклад, вони застосовуються при здійсненні угод з землею, визначенні підстав і розмірів відшкодування заподіяної шкоди, спричинених порушенням земельного законодавства.

Екологічне право також регулює екологічні аспекти земельних відносин, оскільки земля, будучи об'єктом навколишнього природного середовища, водночас входить і в економічну систему, є об'єктом екосистеми.

Норми трудового права поширюються на працю працівників сільськогосподарських підприємств, які використовують земельні ділянки з метою здійснення аграрного виробництва. В них установлюються правила охорони праці, режим робочого часу, обов'язкові для всіх видів і стадій сільськогосподарських робіт. Їх виконання є умовою успішної реалізації землеохоронних заходів.

Містобудівне законодавство визначає умови, розміщення на земельних ділянках різних об'єктів виробничо-господарського, соціально-культурного та іншого призначення. Містить норми щодо вимог зонування територій населених пунктів.

Використання землі супроводжується також вимогами і обмеженнями норм галузей лісового, водного, гірничого, атмосферного, фауністичного законодавства.

Предметом галузі земельного права є опосередковані нормами права суспільні відносини, які мають своїм об'єктом землю і виникають у зв'язку з реалізацією права власності та інших прав на землю, з її використанням і охороною, управлінням земельними ресурсами, порядком надання і закріплення земельних ділянок за конкретними суб'єктами.

Земля є предметом земельних відносин у зв'язку з привласненням її продуктів і використанням корисних властивостей. При цьому вона залишається об'єктом природи. Особливості земельних відносин полягають у тому, що їх виникнення і розвиток безпосередньо пов'язані з об'єктивними закономірностями розвитку людського суспільства і суспільного виробництва. Таким чином, предметом земельного права є суспільні відносини, зумовлені особливими властивостями землі як об'єкта суспільних відносин у тій частині, в якій вони регулюються нормами земельного права [1, с. 9].

Разом з тим, предметом регулювання земельних відносин є аграрне право. Регулювання земельних відносин аграрним правом не є автоматичним дублюванням і копіюванням правового регулювання земельних відносин земельним правом. Коло земельних відносин для врегулювання нормами аграрного права є обмеженими. Вони не є предметом регулювання земельним правом.

По-перше, нормами аграрного права регулюються земельні відносини щодо вимог виробництва якісної сільськогосподарської продукції, які аграрними товаровиробниками повинні враховуватися при здійсненні процесів її вирощування, де використання понад установлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин заборонені. Не виконання такої вимоги зумовлює забруднення земель і ґрунтів, що неминуче впливає і на якість продукції рослинного походження в процесі використання земель сільськогосподарського призначення.

По-друге, здійснення виробничо-господарської діяльності сільськогосподарськими товаровиробниками неможливе без використання землі, як просторової бази. Тут розміщується матеріально-технічна база конкретного сільськогосподарського товаровиробника, формуються і функціонують продуктивні сили.

По-третє, земельні ділянки, які використовуються для сільськогосподарського виробництва є засобом виробництва, причому виступає водночас як знаряддя праці, та і як предмет праці. Знаряддям праці є те,

за допомогою чого людина здійснює певний виробничий процес, а предметом праці – те, на що спрямовується трудова діяльність [2, с. 48].

По-четверте, земля має природні просторові межі, які завжди є незмінними. Можливість використання землі об'єктивно обмежується цими межами. Земля є нерухомим об'єктом, не може переміщуватися в просторі. Тому існує необхідність використання земельної ділянки виключно там, де вона розташована. Це має значення для територіального розміщення сільськогосподарського товаровиробника, а також для раціонального землекористування і спеціалізації виробництва.

Отже, наведене свідчить про внутрішні земельні відносини, які виникають в середині будь-якого сільськогосподарського товаровиробника. Вони регулюються виключно нормами аграрного права і знаходяться поза впливом норм правового регулювання земельним правом.

Література:

1. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г.В. Анісімова, Н.О. Багай, А. П., Гетьман та ін.; За ред. М. В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.

2. Аграрне право України: підручник / В.М Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В.М Єрмоленка. – К.: ЮрінкомІнтер, 2010. – 608 с.
